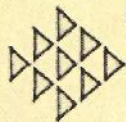

Актуальні тенденції розвитку суспільних наук в Україні

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

11-12 листопада 2016 р.

Київська наукова
суспільнознавча
організація

КИЇВ 2016

**Громадська організація
«Київська наукова
суспільнознавча організація»**

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

**учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬНИХ НАУК В УКРАЇНІ»**

11-12 листопада 2016 р.

**Київ
2016**

Література:

1. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. М. Лотман. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
2. Мамардашвили М. К. Символ и сознание / М.К. Мамардашвили, А. М. Пятигорский. – М.: Языки русской культуры, 1997. – 217 с.

Шевель А. О., доцент кафедри філософії
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

КУЛЬТУРНИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ «КОД» ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ САМОБУТНОСТІ

Український народ є нащадком прадавніх культурних традицій і тому сьогодні дуже важливим є питання формування культурного національного «коду», що асимілює та синтезує різні культурні традиції мислення, є показником найрізноманітнішого духовного досвіду.

Ю. Шайгородський зауважує: «Кожне суспільство створює притаманні йому загальні і специфічні ціннісні системи, що виражають їх домінуючі інтереси і цілі. Окрема людина сприймає моральні цінності як критерії своєї поведінки. Тому в практичній площині проблема постає в пошуках найбільш ефективних механізмів перетворення цінностей суспільства, нації у ціннісні орієнтації особистості – носія культурного національного «коду» [4, 2].

Термін «код» має латинське походження (латинське слово *codex* означало: 1) стовбур дерева, колоду, до якої прив'язували рабів для покарання; 2) твір, книгу (оскільки древні початково писали на натертих воском дошках). Зустрічається у значеннях священних книг (*codices sacri*), рахункових книг (*referre in codicem*). У Цицерона вживається в значенні закон: *legere* або *recitare suum codicem* – читати свій власний закон, а у подальшому – збір постанов. В українську мову слово прийшло як запозичення з французької – «система умовних знаків; ключ для шифрування чи розшифрування тексту», хоча вживається й латинське кодекс, у значенні «сукупність законів, у якій-небудь галузі права; сукупність правил поведінки, звичок, переконань тощо; старовинний рукопис в оправі».

У термінологічних сенсах код застосовується в інформатиці та кібернетиці: «універсальний спосіб відображення інформації при її

збереженні, передачі і обробленні у вигляді системи відповідностей між елементами повідомлень і сигналами, за допомогою яких ці елементи можна зафіксувати. Застосовується для представлення дискретної інформації в лініях і каналах зв'язку, системах автоматики, обчислювальних пристроях та інших системах, що використовуються в різних областях техніки».

У програмуванні код – комп'ютерна програма або частина програми: послідовність команд, даних та описів даних, із яких вона складається. Відображення інформації у вигляді кодів широко застосовують і живі організми. У генетиці одним з основних термінів є генетичний код – спадкова інформація, яка передається за допомогою генів від покоління до покоління [1, 113].

У сфері культури коди беруть участь у формуванні суб'єктивної символічної реальності. Так, дослідження кодів культури здійснювали Р. Барт, А. Байбурін, Ж. Бодрійяр, Н.Букіна, Ж. Дерріда, У. Еко, В. Красних, Ю. Крістева, К. Леві-Строс, Ю. Лотман, Г.Левінтон, Н. Луман, В. Мартинов, Р. Мільруд, М. Петров, К. Рапай, Н. Степанова, А. Ташенко, С. Толстая, Н. Толстой, А.Усманова, Дж. Фіске, М. Фуко, С. Холл та ін.

Дж. Фіске визначає культурний код як систему знаків, керованих «певними правилами, які поширені серед представників певної культури, і яка призначена для генерації та циркулювання смислів у цій культурі та для цієї культури».

Культурний код є ідеальним утворенням, яке «приписує» символам смисли, а символи – це матеріальний об'єкти, які з допомогою певного культурного коду (кодів) перетворюються на носіїв інформації, стають здатними нести «закодовані» повідомлення. Але для того, щоб ці повідомлення могли бути сприйняті, «розкодовані» споживачами інформації, ці споживачі повинні бути ознайомленим із культурним кодом, тобто розуміти його значення. Культурний код не може бути породженням індивідуальної свідомості, а лише свідомості колективної, свідомості соціокультурної спільноти. Конвенційно встановлена «зрозумілість» культурного коду його реципієнтами забезпечується процесом їх соціалізації у рамках певної культури, домінуючої в суспільній системі. Культурний код, на відміну від знака і символу, не може бути матеріальним об'єктом (матеріальним носієм інформації), а існує лише як ідеальне утворення (як підкреслює В. Лідс-Гурвіц, «код не є фізичною реальністю»). У цьому сенсі, як зазначає цей автор, існування коду є «прихованим», тобто воно проявляється і може бути виявлене лише через інші феномени (насамперед, символи) [2, 65].

Культурний код динамічний по своїй суті, він здатний змінюватися залежно від конкретно-історичних умов розвитку тієї чи іншої соціокультурної системи. Динамічна природа культурного коду зумовлена функціями, які він виконує у соціумі, зокрема це: соціальне наслідування (культурний код визначає особливі системові чинники, частина яких забезпечує відтворення генерацій, а також увідповіднення форм та способів їх життєдіяльності; іншим властива здатність змінюватися, що допомагає пристосуватися до змін умов середовища); формування ідентитету (отриманий як спадок культурний код передає чіткі засади та можливості для ідентифікації людини у своєму культурному середовищі); соціальне конструювання (інформаційно-семіотична специфіка культурного коду уможлиблює у символічних формах за нових умов відтворення власної специфіки). Постаючи водночас як нагромаджувач культурних смислів та як спосіб структурування культурного знання, культурний код є самодостатньою, відкритою та універсальною формою відтворення соціальності – певних характеристик, смислів, навичок, умінь, орієнтирів, установок, зразків поведінки, ролей, рольових наборів, інституцій тощо, тобто відображає взаємозумовленість індивідуального буття людини і надіндивідуальних структур соціальної системи. Успадковані культурні коди забезпечують відповідність самоідентифікації людини щодо свого культурного середовища. Останнє справляє глибокий вплив на розвиток людини, її ідентичність, а у більш широкому плані формує самобутню ментальність народу (етносу, нації).

Змістовими характеристиками культурного коду та сформованої на його основі суб'єктності (ідентичності) виступають цінності – загальнообов'язкові форми соціального існування (норм та установок), що формують із сукупності індивідів єдину соціальну цілісність. Вони формують систему консенсусної узгодженості як вимогу існування єдиної системи політичності людської спільноти. Численні сучасні дослідження ідентичностей, виявляючи ставлення до головних соціально-політичних міфів, культури, релігії, традиціоналізму, побутової моралі, доводять, що цінності мають могутній мобілізаційний потенціал. Разом з цим практики повсякдення у більшості переконують у тому, що цінності слід розглядати не лише як автономні ідеальні утворення, які когось на щось можуть мобілізувати, тим більше породжувати владу, інституції тощо, а й як специфічні символи – медіатори у складних ритуальних відносинах індивідів і груп. При цьому ці взаємодії відбуваються у формальних та неформальних інституційних структурах, реалізують попередні та відтворюють нові установки свідомості та поведінки, які й керують людською активністю. Інакше кажучи, цінності – це своєрідні

відносини між думкою і дійсністю, це символічне вираження й ствердження людини у світі [3, 3].

Як пише доктор економічних наук Степан Вовканич, українська мова, культура негайно потребують червонокнижного захисту (аналогічно з загрозами зникаючій флорі та фауні) на рідній землі як духовний ексклюзив нації, як світоглядна візія її життя, дум і діянь. Український вчнний наголошує на важливості збереження своєї автотонної автентичності, державного суверенітету, врешті, українськості «на своїй – не чужій землі».

Література:

1. Андрейчук Н. І. Застосування терміна код в антропокультурній лінгвістиці / Н. І. Андрейчук // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія: Проблеми української термінології. – 2009. – № 648. – С. 113 – 117.
2. Культурні коди як чинники формування ціннісних орієнтацій / А. М. Кліменкова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Соціологія. – 2012. – Т. 201, Вип. 189. – С. 65-69.
3. Суший О.В. Культурно-символічні засади національної ідентичності [Електронний ресурс] / О. В. Суший. // Державне управління: теорія та практика. 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_7
4. Шайгородський Ю. Суспільна мораль як система цінностей / Ю. Шайгородський. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/bookscontent.php3?b=20&c=405>